

**VÁROSFEJLESZTÉSÉRT FELELŐS MINISZTEREK INFORMÁLIS
TALÁLKOZÓJA TOLEDÓBAN,**

NYILATKOZAT

Toledo, 2010. június 22.

PREAMBULUM

Az Európai Unió (EU) Tanácsának spanyol elnöksége a 2010. június 21-22-én tartott ‘Lakásügyi és városfejlesztési informális miniszteri találkozó’ keretein belül június 22-én rendezte a ‘Városfejlesztésért felelős miniszterek informális találkozóját’ a spanyolországi Toledóban, melynek fő témája az “integrált városfejlesztés” volt. A találkozón jelen volt még a regionális politikáért felelős európai biztos, az Európai Parlament (EP), a Régiók Bizottsága (CoR), az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EESC), az Európai Befektetési Bank (EIB) számos képviselője, az EU tagságra jelölt három ország, ezen kívül Norvégia és Svájc képviselői, valamint több megfigyelő és a városfejlesztéssel foglalkozó szakmai érdekszervezetek.

A találkozóra a globális méreteket öltő pénzügyi, gazdasági és társadalmi válság adta kereteken belül került sor, ez a válság pedig erős hatással van Európa gazdaságára és polgárainak életminőségére. Az európai városok rövid- és középtávon azzal a meghatározó kihívással állnak szemben, hogy felülkerekedjenek a jelenlegi válságon és még erősebben kerüljenek ki belőle. Ám erőteljes városi léptékekben (kihatás a városok gazdaságára, a városi környezet romlása, a társadalmi polarizáció és kirekesztődés fokozódó kockázata stb.) jelentkező egyéb strukturális és hosszú távú kihívásokkal – ún. globalizáció, klímaváltozás, erőforrásokra nehezedő nyomás, migráció, elöregedés, demográfiai változások stb. – is meg kell küzdeniük és egyidőben kell felvenniük a harcot ezekkel szemben. E kihívásokat figyelemfelkeltő felhívásoknak kell tekinteni, egy lehetőségnek arra, hogy az integrált, intelligens, fenntartható, összetartozást erősítő és befogadó városfejlesztés alapelveire építve biztos úton lehessen elindulni, hiszen ez az egyetlen módja annak, hogy erősebb gazdasági versenyképességet, ökohatékonytságot, társadalmi kohéziót és polgári fejlődést érjünk el az európai városokban, illetve hogy egyértelműen biztosíthassuk az életminőséget és a jólétet a ma és a jövő Európájában.

Tekintettel:

- az Európai Unióról szóló szerződést és az Európai Közösséget létrehozó szerződést módosító Lisszaboni szerződésre, melynek aláírására 2007. december 13-án Lisszabonban került sor és amely 2009. december 1-én lépett életbe,
- az *“EURÓPA 2020”* stratégiára, melyet az Európai Tanács 2010. június 17-én hagyott jóvá a Bizottság 2010. március 3-án kelt *“EURÓPA 2020: Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája”* c. közleménye (COM(2010)2020), valamint az Európai Tanácsban 2006. június 15-16-án elfogadott, aktualizált *“Az Európai Unió fenntartható fejlődési stratégiája”* alapján,
- a Regionális Politikáért felelős Főigazgatóság *“A városi dimenzió erősítése: az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásában megvalósult operatív programok elemzése (2007-2013)”* c. 2008. novemberi munkadokumentumára, valamint a Bizottság *“A közösségi politikák városi dimenziója a 2007-2013 időszakban”* c., 2009. decemberben frissített útmutatójára,
- a Bizottság – a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, a Régiók Bizottságának és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak címzett – *“Zöld könyv a területi kohézióról: Előnyt kovácsolni a területi sokféleségből”* c., 2008. október 6-án kelt közleményére (COM (2008)0616),
- az Európai Parlament 2009. március 24-i állásfoglalására *a területi kohézióról szóló Zöld Könyvről és a kohéziós politika jövőbeli reformját érintő vita állásáról* (2008/2174(INI)); az Európai Parlament 2009. március 24-i állásfoglalására *az új programidőszak kohéziós politikájának városi dimenziójáról* (2008/2130(INI)),
- az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EESC) 2010. május 26-án jóváhagyott véleményére a *“városfejlesztés integrált kezelésének szükségességéről”* (EESC 760/2010),
- a Régiók Bizottságának a 2010. június 9-10-i plenáris ülésén jóváhagyott véleményére *“a városmegújításnak az európai városfejlesztés jövőjében játszott szerepéről”*,
- az önkormányzatok 2010. február 22-24-én tartott európai csúcstalálkozóján jóváhagyott, *“Egy európai helyi agenda felé”* c. Barcelonai Napirendre,
- a Bizottság 2009. szeptember 30-án elfogadott *“Akcióterv a városi mobilitásról”* c. közleményére (COM (2009) 490 végleges), melynek alapjául a Bizottság Zöld könyve (*“A városi mobilitás új kultúrája felé”*) (COM (2007) 551 végleges) szolgál,
- az elnökség megállapításaira a 2010. február 19-én Zaragozában a regionális politika témakörében megrendezett informális miniszteri találkozóról, a 2010. március 16-án Malagában a területi politikáról megrendezett informális miniszteri találkozón a többszintű irányításról tett megállapításokra, valamint a lakásügyi miniszterek 2010. június 21-én Toledóban tartott 18. informális találkozójának záró kommunikációjára,
- a közelmúltban tartott informális miniszteri találkozók városfejlesztésről szóló dokumentumaira – nevezetesen: a városfejlesztésért felelős miniszterek 2000. november 3-án Lille-ben tartott informális tanácskozásán elfogadott *“Lille akcióprogram”*, a területi kohézióért felelős miniszterek 2004. november 29-én Rotterdamban tartott informális tanácskozásán elfogadott *“Városi acquis”*, a fenntartható közösségekről 2005. december 6-7-én Bristolban tartott informális miniszteri tanácsban elfogadott *“Bristoli megállapodás”*, a terület- és városfejlesztésért felelős miniszterek 2007. május 24-25-én Lipcsében tartott informális tanácskozásán elfogadott *“Az EU területi programja – Különböző régiók versenyképesebb és fenntarthatóbb Európája felé”* és a *“Lipcsei Charta a fenntartható európai városokról”*, a városfejlesztésért felelős miniszterek informális miniszteri találkozóján 2008. november 25-én elfogadott *“Marseille-i nyilatkozat”*,

a városfejlesztésért felelős miniszterek a Toledói Nyilatkozat alábbi megállapításait fektették le és hagyták jóvá:

TOLEDÓI NYILATKOZAT:

A. A VÁROSOK ELŐTT NAPJAINKBAN ÁLLÓ KIHÍVÁSOK KEZELÉSÉRŐL ÉS AZ EURÓPA 2020 STRATÉGIA MEGVALÓSÍTÁSÁRÓL – INTELLIGENS, FENNTARTHATÓ ÉS BEFOGADÓ VÁROSFEJLESZTÉS ELÉRÉSÉVEL

A miniszterek a jelenlegi válság városi vonatkozásait és az európai városok előtt álló jövőbeli kihívásokat számításba véve részletesen megvizsgálták az Európa 2020 stratégiát és ennek eredményeként kifejezték annak szükségességét, hogy sokkal intelligensebb, fenntarthatóbb és társadalmilag befogadó városfejlesztést kell előmozdítani Európa városi területein, a nagyobb és kisebb városokban.

A.1. A városfejlesztési politikákat érintő integrált megközelítés megfelelése és ezek közös értelmezésének szükségessége

A miniszterek az itt jelzett intelligens, fenntartható és társadalmilag befogadó városfejlesztés eléréséhez ismételten megerősítették a korábbi miniszteri találkozókra tett kötelezettségvállalások érvényességét és az ilyen találkozókra lefektetett alapelveket, és különösen kiemelték a várospolitikákat érintő integrált megközelítést, mint az Európa 2020 stratégiában megfogalmazott irány felé történő elmozdulást elősegítő egyik legfőbb eszközt, amely különösképpen napjaink szűkös forrásokkal jellemezhető forgatókönyvében – amikor is minden bizonnyal kevesebbrel kell többet elérni – erőteljesen érvényesül. A miniszterek mindezt szem előtt tartva elismerték még azt is, hogy a városok komoly szerepet játszhatnak az előbbi célok elérése érdekében, valamint valós partnerségre buzdították a városokat az Európa 2020 megvalósítása során.

A miniszterek azonban úgy vélték, hogy a városok előtt álló fontos kihívások kezeléséhez teljes körűen ki kell dolgozni, meg kell valósítani és a gyakorlatba kell ültetni a legutóbbi, lipcsei és marseille-i találkozókra elfogadott alapelveket. Ennek folytatásához a miniszterek abban is egyetértettek, hogy tanácsos lenne a városfejlesztéshez kapcsolódó integrált megközelítési mód mélyreható közös értelmezésének kialakítása. E tekintetben említést tettek a “Toledói nyilatkozat melléklete az integrált városfejlesztés értelmezéséről és annak stratégiai lehetőségeiről az intelligens, fenntartható és befogadó városfejlesztésért Európában” c. dokumentumban ismertetett legfőbb jellegzetességeiről, valamint köszönetet mondtak a spanyol elnökségnek ezen értékes dokumentum összeállításáért. E közös megegyezésből kiindulva a miniszterek kötelezettséget vállaltak arra, hogy mindezt saját szakterületükről fogják elősegíteni. Mindemellett egyeztettek azon érdekeiket is, hogy mindenképpen feltárják egy közös minimális indikátor-készlet kialakításának lehetőségét, mellyel tényekre tudják lefordítani az integrált megközelítés – és ezen belül a városi fenntarthatóság indikátorainak – kölcsönösen megosztott értelmezését.

A.2. Az integrált városfejlesztés jelentősége és lehetséges stratégiai megnyilvánulása az intelligens, fenntartható és befogadó városfejlesztésért Európában

A miniszterek az alábbiak jelentőségét hangsúlyozták ahhoz, hogy az intelligens, fenntartható és társadalmilag befogadó város modellje valósággá váljon:

- integrált városfejlesztési stratégiák megvalósítása a város globális és átfogó jövőképeivel és kellő területi perspektívába kellemesen beágyazva, úgy, hogy az harmonikusan és integráltan mozdítsa elő a városi fenntarthatóság valamennyi dimenzióját a városok új és meglévő területein egyaránt,
- a város gazdasági teljesítménye, öko-hatékonysága és társadalmi kohéziója terén történő fejlesztések szükségességének figyelembe vétele az Európa 2020 stratégiában megfogalmazott

általános célok és egyedi kiemelt célok¹ megvalósításához, valamint az intelligens, fenntartható és társadalmilag befogadó modell tényleges kivitelezéséhez és alkalmazásához az épített környezet egészében és a város valamennyi társadalmi építményében,

- a polgárok életminőségének és jólétének biztosítása a városi közösségekben, a városfejlesztésben – az állampolgári részvételen keresztül – való részvállalásuk szükségességének nyomatékosítása, valamint az együttműködés jelentőségének és az összes egyéb szereplő (magánszektor, polgári társadalom stb.) bevonásának, mint az integrált megközelítési mód egyik meghatározó eszközének elismerése,
- a klímaváltozás mérlegelésére és kellő számításba vételére felhívó, magában az Európa 2020 stratégiában és a marseille-i nyilatkozatban megfogalmazott ajánlás felelevenítése,
- a meglévő lakás-állomány renoválásának és fizikai értelemben vett feljavításának a legkülönbözőbb szempontokból vett jelentőségének támogatott elismerése, a lakásügyi miniszterek 2010. június 21-én Toledóban tartott 18. informális találkozóján megfogalmazott záró kommunikében hangsúlyozottak szerint,
- a Lipcsei Chartában megfogalmazott kötelezettségvállalások számításba vétele *“a városok egészségének kontextusában a hátrányos helyzetű városrészekre”* irányuló különleges figyelem fordításának tekintetében, különösképpen a konkrét célkitűzések² – a társadalmi polarizáció csökkentését célzó – egymáshoz való igazításának szempontjából,
- ismételt figyelemfelhívás arra, hogy a város általános minősége (melyet a nyilvános terek és az ember készítette városi tájak és építmények minősége határoz meg) alapvető követelmény ahhoz, hogy kellemes környezetet lehessen kialakítani a városi lakosság számára, illetve a város mindenre kiterjedő vonzerejének és versenyképességének eléréséhez,
- a területi- és várostervezés célszerűségének és hatékonyságának hangsúlyozása, mint a környezeti, társadalmi és gazdasági célkitűzések integrációjának politikai mozgatórugója,
- a városi újrahaznosítás és/vagy – az adott helyezettől függően – a kompakt várostervezés³, mint a terület-felhasználás minimálisra csökkentését célzó stratégiák megfelelőségének számításba vétele, a zöld mezők és természetes területek városi területté történő szükségtelen átalakításának megakadályozása, ezáltal a város szétterjeszkedésének irányítása és korlátozása.

A miniszterek a fentiek alapján abban állapodtak meg, hogy felhívják a figyelmet az integrált városfejlesztés, mint szélesebb körű koncepcióba ágyazott integrált városmegújítás stratégiai szerepére, mely az egyik jelentős perspektívát jelenti a fentiekben említett célok megvalósítása érdekében.

A miniszterek mindezek alapján számításba vették a fentiekben említett *“Toledói nyilatkozat mellékleté”*-ben megfogalmazott ajánlásokat, és elismerték a szóban forgó koncepció közös értelmezésében, valamint a tagállamok közötti, illetve az Európai Bizottsággal, az EU egyéb intézményeivel és az illetékesekkel közös együttműködés jövőbeli továbbfejlesztésében rejlő értékét. A miniszterek ennél fogva megállapodtak abban, hogy mindenki a saját szakterületén, az országában levő városokkal kialakítandó szoros együttműködés keretein belül, és amennyire lehetséges, az egyes tagállamok környezetére építve támogatja az integrált városfejlesztést, mint az intelligens, fenntartható

¹ E célok: a 24-64 év korú lakosság 75%-a alkalmazásban álljon; az EU GDP értékének 3%-át a K+F területbe kell befektetni; teljesíteni kell a “20/20/20” éghajlat-változási / energiaügyi célkitűzéseket (ezen belül a kibocsátások csökkentésének 30%-ra történő növelése, a szükséges feltételek teljesítése esetén); az iskolából kimaradók arányának 10% alá csökkentése és a fiatalabb generáció legalább 40%-a körében felsőfokú végzettség megszerzése; a szegénység kockázatának kitett lakosok számának 20 millió alá csökkentése.

² E célkitűzések: *“a fizikai környezet feljavítására és ezen belül a lakásügyekbe való befektetésekre vonatkozó stratégiák nyomán követése”, “a helyi gazdaság és a helyi munkaerőpiaci politika megerősítése”, “gyermeket és fiatalokat célzó proaktív oktatási és képzési politikák”* támogatása, valamint a *“hatékony és megfizethető városi közlekedés előmozdítása”*.

³ A Bizottság *“Tematikus stratégia a városi környezetről”* c. közleményében foglaltaknak megfelelően, COM (2005) 718 végleges.

és társadalmilag befogadó városi modell megvalósításának stratégiai eszközét, és különösképpen egyezsége jutottak abban is, hogy harcba szállnak a napjainkban a városok előtt álló kihívásokkal és megvalósítják az Európa 2020 stratégia célkitűzéseit a meglévő városi építményekben és az épített környezetben.

B. A MARSEILLE-I FOLYAMAT FOLYTATÁSÁNAK ÉS AZ ‘EURÓPAI REFERENCIA KERET A FENNTARTHATÓ VÁROSOKÉRT’ (RFSC) MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TÁMOGATÁSÁRÓL

2009-2010-ben egy magas szintű, Franciaország irányítása alatt álló munkacsoport (MS/I WG) egy közös ‘Európai referencia keret a fenntartható városokért’ (RFSC)⁴ prototípusát hozta létre a fenntartható városfejlesztés és az integrált megközelítés továbbiakban is szükséges támogatásáról szóló Marseilles-i Nyilatkozat folyamányaként, valamint a Lipcsei Charta alapelveinek helyi szintű megvalósítása érdekében.

E tekintetben a miniszterek:

- köszönetüket fejezték ki az összes résztvevőnek, különösképpen Franciaországnak a folyamathoz való hozzájárulásukért és kötelezettségvállalásukért,
- üdvözltek és elismerték a mai napig elvégzett munkákat, elismerően nyilatkoztak az RFSC, mint a nagyvárosok – de még inkább a közepes méretű és kisebb városok – érdekében eljáró operatív eszköz hozzáadott értékéről, mely önkéntes alapon nyújt segítséget az integráltabb, fenntarthatóbb városfejlesztési stratégiák, politikák és projektek kidolgozása terén,
- ismételten megerősítették – a Marseilles-i Nyilatkozattal összhangban – , hogy ez az RFSC egy kollektív és nyílt folyamatra épül, és hogy a folyamat, céljánál fogva, a városokat szolgáló, számos területen átívelő, célirányosan módosítható, nyílt és nem kötelező érvényű, a szubszidiaritás alapelveire épülő eszköz.

Tekintettel arra, hogy a toledói informális miniszteri találkozón bemutatott prototípust most már egy újabb fázis során kell továbbfejleszteni és vizsgálni, a miniszterek:

- ismételten megerősítették azon kötelezettségvállalásukat, mely szerint a folyamatot a hamarosan elinduló és a jelenlegi tervek alapján a prototípus egy sor kiválasztott kísérleti városban való vizsgálatára kiterjedő második fázisban is tovább folytatják, hogy az RFSC-t e szöveg és az MS/I munkacsoport konklúzióit összegző dokumentumban foglaltak alapján továbbfejlesztik és végleges formába öntik, és azt javasolják, hogy a kész és teljes mértékben működőképes, végleges eszköz 2011. végére legyen elkészítve (a lengyel elnökség ideje alatt),
- hangsúlyozták a tagállamok és az Európai Bizottság között megosztandó támogatás szükségességét, és felkérték az Európai Bizottságot arra, hogy jelentős szerepet vállaljon e folyamatban és ennek körében Franciaországgal illetve az egyéb önkéntesen jelentkező országokkal (így többek között az EU Tanács mindenkori elnökségeivel) karöltve vezesse le a teszt fázist,
- saját kompetenciáik és lehetőségeik keretein belül megerősítették arra vonatkozó kötelezettségvállalásukat, hogy a folyamatot országos szinten is tovább vigyék és erősítsék akár a meglévő nemzeti támogatási csoportok tovább folytatásával vagy újabb csoportok önkéntes beindításával; hogy kellő erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy az európai referencia keretet a saját országos környezetükben terjesszék,

⁴ <http://www.rfsustainablecities.eu/>

támogassák és használják; és hogy az RFSC prototípusát és/vagy a végleges eszközt a saját nemzeti nyelvükre is lefordítsák ahhoz, hogy az könnyen hozzáférhető legyen és hogy utat nyissanak a városok széles körű részvételének, és

- úgy vélték, hogy az európai városok szélesebb körű részvétele és bevonása kulcsfontosságú szerepet játszik ezen eszköz fejlesztésének és jövőbeli megvalósításának sikere érdekében, ezáltal – önkéntes alapon – számos teszt várost javasoltak a vizsgálati fázishoz, valamint felajánlották azt, hogy az előbbieket szerinti városokban zajló vizsgálati folyamatot országos szinten is, illetve a kommunikációs feladatokat szükség szerint európai szinten is lehetővé teszik.

A miniszterek a fentiekben foglalt ajánlások figyelembe vétele alapján:

- arra bátorították a jövőbeli elnökségeket, hogy vegyenek részt a folyamat következő szakaszában,
- felkérték a helyi hatóságokat és az egyéb szervezeteket, különösképpen a szakmai testületeket, a magánszektor szervezeteit, a nem kormányzati szerveket stb., hogy aktív részt vállaljanak a folyamatban,
- arra buzdították az érintetteket az európai, országos, regionális és helyi szinteken egyaránt, hogy ragadják meg ezt a lehetőséget és támogassák a szóban forgó eszköz terjesztését,
- hangsúlyozták az RFSC potenciális hozzájárulását a jó irányításhoz és egy közös formátumra és egyetértésre épülő európai, több szintű, széles körű dialógushoz, és
- aláhúzták ennek – egy újabb ‘Európai városi agenda’ és az Európa 2020 célkitűzések szemszögéből vett – magas hozzáadott értékét.

C. AZ EURÓPAI VÁROSI ÁGENDA JÖVŐBELI MEGERŐSÍTÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL

A miniszterek elismerték a sorban egymás után következő EU elnökségek irányításával folytatott városfejlesztési témájú munkát, különösen a preambulumban említett legutóbbi informális miniszteri találkozók megfogalmazott legfrissebb mérföldkövek eredményeit, és úgy vélték, hogy a Lisszaboni Szerződés érvénybe lépéséből származó újabb keretrendszer fokozza az egymást követő elnökségek triója közötti együttműködés igényét. Ennél fogva most már helytállónak tűnik az egymást követő elnökségek közötti folyamatosságot és együttműködést célzó stratégiai területeken beindítandó konszolidáció, majd újabb lépések megtétele egy olyan közös munkaprogram, avagy ‘európai városi agenda’ jövőbeli összeállítása irányában, amelynek fokozatosan kell beérnie azelőtt, hogy elérné végleges formáját.

A miniszterek a kormányközi támogatás mellett elismerték még az Európai Bizottság részéről a városi agenda érdekében tett mindazon folyamatos erőfeszítéseket és hozzájárulásokat, amelyek főként a kohéziós politika városi dimenzióján keresztül érvényesültek. E vonatkozásban felkérték az Európai Bizottságot arra, hogy továbbra is pro-aktív szerepet játsszon, különösen a kormányközi folyamat európai ‘Acquis Urbain’-t támogató területein.

A miniszterek hangsúlyozták emellett az Európai Parlamenttel, a Régiók Bizottságával, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottsággal, az Európai Befektetési Bankkal illetve az európai városfejlesztésben tevékenykedő egyéb szakirányú intézményekkel és szervezetekkel közös együttműködés és koordináció megerősítésének szükségességét is.

Az itt megfogalmazott közös munkaprogram előzetes tervezeteként a miniszterek vállalták, hogy elősegítik és támogatják az alábbi közös lépéseket:

C.1. A kohéziós politika városi dimenziójának megerősítése

A miniszterek úgy vélték, hogy a városok jelentik azokat a helyeket, ahol a legtöbb jelenlegi és jövőbeli lehetőség és kihívás megtalálható, és hogy a városok alapvető szerepet játszanak az Európa 2020 céljainak elérésében, az európai gazdaságok intelligensebbé, versenyképesebbé, fenntarthatóbbá és társadalmilag befogadóvá tételében. Így hangsúlyozták, hogy a politikai szinten elsőbbséget kell élveznie annak, hogy az európai városok kellőképpen tudják kezelni a jövőben jelentkező kihívásokat, hogy ki tudják használni lehetőségeiket, és hogy tovább folytassák és erősítsék a fenntartható várospolitikák EU szerű, de főként a kohéziós politikán keresztül jelentkező nyilvános támogatottságát.

Ennek érdekében a miniszterek egyeztettek azon szándékukat, mely szerint együtt kívánnak működni az Európai Bizottsággal a kohéziós politika városi dimenzióját célzó megerősített keret mérlegeléséről és kidolgozásáról a következő programidőszakban folytatandó vitában.

A miniszterek egyetértettek abban, hogy a kohéziós politika városi dimenziója körül kialakítandó új keret közös alapjaként az alábbi alapelvek kell hogy szolgáljanak: a helyi hatóságok és a városok bevonása az operatív programok megtervezésébe és megvalósításába, az integrált megközelítés és a fenntartható városfejlesztés erőteljesebb hangsúlyozása, a területi és társadalmi kohézió erősebb középpontba helyezése.

C.2. A területi és városi ügyek és ágendák közötti erősebb koherencia támogatása, a városi dimenzió előmozdítása a területi kohézióval összefüggésben

A miniszterek – figyelemmel a *“Területi feladatok az Európa 2020 sikerre vitéléhez”*⁵ c. dokumentumra – hangsúlyozták a városi és területi politikák összehangolásának és összefüggésének jelentőségét, és elismerték, hogy egész Európa intelligensebb, fenntarthatóbb és társadalmilag befogadóbb lenne, ha jobban a hasznára tudná fordítani az összes régiójában és városában kínálkozó gazdag földrajzi sokszínűségét és a területi lehetőségeket, mindeközben pedig különös figyelmet fordítana a többszintű irányítási mechanizmusokra ahhoz, hogy a területen belül jobb állapotokat érjen el a különböző ágazatok politikái között illetve a különböző kormány szintek között.

E tekintetben a miniszterek megállapodtak abban, hogy igyekeznek felderíteni a területi és városi ügyek és ágendák közötti nagyobb mértékű koordináció lehetőségét, és hogy koordinált módon munkálkodnak ez ügyben a várhatóan a magyar elnökség ideje alatt, 2011. első félévében jóváhagyandó ‘Európai területi agenda’ felülvizsgálata során.

A miniszterek emellett alapvetően fontosnak tartották a városi dimenzióknak a területi kohézió szélesebb értelmében vett vizsgálatát. Az európai városok, a városok és a környező közösségek közötti kapcsolat (így például a fővárosi és városi-vidéki kapcsolatok és partnerségek), valamint a szélesebb körű területi változatosságok kulcsfontosságú szerepet játszanak ezen új EU horizontú célkitűzés elérésében. A városi dimenzióknak ebből következően a területi kohézió köré épülő koncepció szerves részét kell alkotnia.

C.3. A városi témákra összpontosított kutatások, összehasonlító tanulmányok és statisztikák elősegítésének, a legjobb gyakorlatok egymás közötti cseréjének és az ilyen tudás terjesztésének folytatólagos megvalósítása, valamint a mindezek közötti összhang megerősítése

A miniszterek a legjobb gyakorlatok egymás közötti cseréje és a kapcsolódó tudásanyag terjesztése mellett alapvető jelentőséget tulajdonítottak a városi témákra irányított kutatások, összehasonlító tanulmányok és statisztikák folytatólagos elősegítésének.

⁵ Az Európai Unióban a területfejlesztési politikáért felelős minisztériumi főosztályok főigazgatóinak közös közleménye, mely 2010. május 10-én Sevillában került jóváhagyásra.

Míndez együttműködést igényel, valamint azt, hogy a kutatási programokat erőteljesebben kell nemzeti szintre, illetve a transznacionális projekteket európai szintre terelni. E tekintetben köszönet illeti az Európai Bizottságot azért, hogy az – RTD-vel [= kutatás és technológiai fejlesztéssel] foglalkozó keretprogramokon keresztül kivitelezett – városi kutatások jelentékeny támogatásával és különösképpen az URBAN-NET hálózat⁶ finanszírozásával a városi témák felé irányítja az Európai Kutatási Térséget. Rendkívül hasznos lenne, ha 2010 után is tovább lehetne haladni az URBAN-NET által megkezdett úton és koordinálni lehetne a városi témákkal foglalkozó transznacionális kutatási programokat, a transznacionális projektekre vonatkozó felhívások kormányközi finanszírozását, valamint bővíteni lehetne a résztvevő országok körét. A miniszterek arra is felkérték a Bizottságot, hogy az a jelenleg hatályos hetedik keretprogramon belül vegye figyelembe a városi dimenziót, és hangsúlyozták ennek folytatólagos, jövőbeli támogatásának fontosságát. Végül a miniszterek arra is felkérték a Bizottságot és az érintett nemzeti hatóságokat, hogy erősítsék meg a városi dinamika területi dimenziójának elemzését az ESPON program keretein belül.

A Portugália – Lipcsében benyújtott, az ismeret-szolgáltatók közötti erősebb együttműködés szükségességéről szóló – jelentésében szereplő ajánlások fényében a miniszterek tudomásul vették az európai városi hálózatok, valamint a kormányközi és Bizottsági kezdeményezések közötti együttműködés terén elért fejleményeket, és különösképpen üdvözölték egy közös kereső tervezett kialakítását az EUKN⁷ [Európai Városok Tudáshálózata] és az URBACT⁸ [Városi Akciók] program között. A miniszterek hasonlóképpen üdvözölték több tagállam kötelezettségvállalását arra nézve, hogy a 2011-2015 közötti időszakban továbbra is részt kívánnak venni az EUKN-ben, és értékelték az EGTC [Európai Területi Együttműködési Csoportosulás] egyik tagjaként működtetendő EUKN felállítása érdekében tett erőfeszítéseiket.

A miniszterek végül hangsúlyozták mindezen kezdeményezések támogatásának szükségességét, és üdvözölték Svédország, Spanyolország és Belgium azon kezdeményezését, hogy egy olyan, az UDG-hez kapcsolódó munkacsoportot hozzanak létre, amely feltárna a kapcsolódó, a városi kutatással és tudásanyaggal összefüggő témák koordinációját és értékelését elősegítő lehetőségeket és meghatározná ezek stratégiáit.

C.4. A fenntartható városfejlesztés és az integrált megközelítési módok támogatása – a Lipcsei Chartában foglaltak valamennyi szinten történő megvalósíthatóságát elősegítő eszközök ismételt megerősítésével és kifejlesztésével

A miniszterek ismételten állást foglaltak amellet, hogy a Lipcsei Chartában megfogalmazott többszintű politika az integrált városfejlesztési politika megvalósításának előfeltétele. Az ilyen megközelítés nem csupán az integrált városfejlesztési politikát mozdítja elő, hanem segítséget nyújt még az Európa 2020 célkitűzések elérésében és az EU fenntartható fejlesztési stratégiájának megvalósításában. E tekintetben egyértelmű, hogy a Lipcsei Chartának nagyobb szerepet kell betöltenie, mint hogy csupán egy sor alapelveket fektessen le: egy olyan élő dokumentummá kell válnia, amelynek alapján konkrét stratégiákat lehet kidolgozni a Chartában foglalt valamennyi ajánlás megvalósításához.

A miniszterek úgy vélték, hogy az integrált és fenntartható várospolitikákra irányuló, már létező koordinációs eszközöket tovább kell erősíteni illetve az újabb eszközök kifejlesztésének lehetőségeit a kormányzás valamennyi szintjén, tehát a helyi, regionális, nemzeti és európai szinten egyaránt fel kell tárni. A városok szintjén az RFSC hasznos eszközként szolgál majd az integrált megközelítés támogatása terén. Regionális és nemzeti szinten intenzívebben kell alkalmazni a meglévő koordinációs struktúrákat és fel kell tárni az új koordinációs eszközök kialakításának lehetőségeit ahhoz, hogy előre lehessen lépni a várospolitikák integrált jellegű megközelítése felé vezető úton. Európai szinten – a

⁶ <http://www.urban-net.org/>

⁷ <http://www.eukn.org/>

⁸ <http://urbact.eu/>

fentiekben megfogalmazottaknak megfelelően – hasonlóképpen meg kell erősíteni a tagállamok, európai intézmények illetve a városi szövetségek és hálózatok közötti együttműködést.

Ehhez kapcsolódóan a miniszterek üdvözltek a cseh EU elnökségben újtára indított azon kezdeményezést, mely szerint nemzeti szinten kellene nyomon követni a Lipcsei Chartában lefektetett alapelvek megvalósítását. A szóban forgó vizsgálat eredményei arra mutatnak rá, hogy továbbra is támogatni kell a fenntartható városfejlesztést és az integrált városi módszereket, különösképpen a felelősségi köreinkbe tartozó nemzeti politikák színterén.

Ennek érdekében – Spanyolország, Belgium és Magyarország kezdeményezésére – 2010. második félévétől kezdődően fel kell majd fedni a Lipcsei Chartában foglaltaknak a kormányzás valamennyi szintjén biztosított kezelésére és a megvalósítás nyomon követésére irányuló módszerek kifejlesztésének lehetőségeit.

C.5. Az európai városok előtt majdan álló legfontosabb kihívások mérlegelése

A miniszterek üdvözltek az Európai Bizottság arra irányuló kezdeményezését, hogy megfontolás tárgyává kell tenni a jövő városai elé álló kihívásokat és modelleket.

A miniszterek támogatták még Magyarország abbéli kezdeményezését is, hogy egy témák köré csoportosított eszmecsere-t kell elindítani az Európa városait a jövőben sújtó legfőbb kihívások két tényezőjéről: a klímaváltozásról (melynek során tovább kell folytatni a szlovén, francia és svéd elnökségek alatt tett megállapításokat) és a demográfiai változások hatásáról.

A TOLEDÓI NYILATKOZAT MELLÉKLETE AZ INTEGRÁLT VÁROSFEJLESZTÉS ÉRTELMEZÉSÉRŐL ÉS ANNAK STRATÉGIAI LEHETŐSÉGEIRŐL AZ INTELLIGENS, FENNTARTHATÓ ÉS BEFOGADÓ VÁROSFEJLESZTÉSÉRT EURÓPÁBAN

1. Az integrált városfejlesztés stratégiai jelentősége az intelligens, fenntartható és befogadó városfejlesztés megvalósítása szempontjából

Említésre került a legutóbbi, június tanácsi ülésen elfogadott Európa 2020 stratégia megfogalmazása során, hogy az Európai Unió számos jelentős kihívással áll szemben a gazdaság (pénzügyi és gazdasági recesszió, globalizáció stb.), a társadalom (munkanélküliség, társadalmi integráció, demográfiai struktúra, egyenlőtlenség stb.) és a környezet (klímaváltozás, természetes erőforrások fenntartása stb.) vonatkozásában, de fenntartva azt, hogy *“a válságból kivezető kijáratunknak egy új gazdaságba vezető belépési pontunknak kell egyben lennie. Ahhoz, hogy nemzedékünk továbbra is az egyedülálló európai szociális modelleken alapuló, minőségi és egészséges életet élhessen, és hogy ez a jövő nemzedékei számára is lehetővé váljon, azonnal cselekednünk kell. Ehhez olyan stratégiára van szükség, amely az EU-t intelligens, fenntartható és befogadó gazdasággá teszi, amelyben magas a foglalkoztatási arány és a termelékenység, illetve erős a társadalmi kohézió.”* Ennek megvalósításához az Európa 2020 stratégia három, egymást kölcsönösen erősítő prioritást fogalmaz meg: intelligens növekedés (tudáson és innováción alapuló gazdaság kialakítása), fenntartható növekedés (erőforrás-hatékonyabb, környezetbarátabb és versenyképesebb gazdaság elősegítése) és befogadó növekedés (magas foglalkoztatás, valamint társadalmi és területi kohézió jellemezte gazdaság kialakításának ösztönzése).

E tekintetben a városok alapvető szerepet játszanak az Európa 2020 stratégia általános célkitűzéseinek és egyedi kiemelt céljainak elérésében. Ha az itt megjelölt kihívásoknak az európai városokra gyakorolt hatását a fenntarthatóság különféle (gazdasági, társadalmi, környezetvédelmi, kulturális és kormányzati) dimenzióinak klasszikus szempontjából vesszük figyelembe és vonjuk vizsgálat alá, akkor kiderül, hogy a “városfejlesztésnek” valóban stratégiai szerepet kell játszania Európa jövőjében, és hogy lehetőség nyílik arra, hogy az európai városok előtt álló kihívásokat ezen többszörös perspektívából lehessen kezelni illetve hogy a létező városi építmények közepette lehessen ezeket görcsö alá vonni.

A környezetvédelmi szempontból nézve...

Elsőként a környezetvédelmi dimenzió szempontjából nézve: a fővárosi területek, a kisebb és nagyobb városok a globális fenntarthatóság főszereplői és vezető szerepet töltenek be a klímaváltozás elleni harcban, hiszen az ilyen helyekre koncentrálódik a források (mind az anyagok és az energia) legnagyobb mértékű fogyasztása/felhasználása, valamint a hulladék-képződés és a kibocsátások (többek között – a legjelentősebb mértékben – az üvegházhatású gáz-kibocsátások) legmagasabb szintje. A városi fenntarthatóság esetében érvényesülő egyenlet megoldásához, valamint figyelembe véve azt, hogy az Európa 2020 céljai között szerepel az üvegházhatású gázok legalább 20%-os csökkentése az 1990. évi szintekhez képest (vagy 30%-os csökkentése, amennyiben a feltételek megfelelőek), a teljes energiafogyasztásunkban jelentkező megújuló energiaforrások százalékos arányának növelése akár 20%-kal és az energia-hatékonyság szintén 20%-os növelése, az újabb városi fejlesztések öko-hatékonyságát (például új ‘öko-városrészek’ kialakításával) szükségszerű, de nem

elégséges feltételnek kell tekinteni. A városi fenntarthatóság érdekében vívott harc kimenetele a városokban már jelenleg is megtalálható városi építmények maximálisan elérhető ökohatékonyágának tényleges elérésében ölt testet.

Mindezek megvalósításához neki kell állni a városok valóban ‘zöld, ökológiai illetve környezetbarát’ fejlesztésének kivitelezéséhez és e közben többek között az alábbi főbb témákkal kell foglalkozni:

- a közlekedési igények mérséklése a távolságtól függő és a vegyes közlekedési módok támogatásával, mindeközben fenntarthatóbb mobilitás ösztönzése (városi, fővárosi és városok közötti viszonylatban), az alábbi módszerekre építve: a nem motorizált, kevésbé szennyező közlekedési módok előtérbe helyezése (‘gyalogosan bejárható’, ‘kerékpárral átjárható’ városok)⁹, mindenki számára hozzáférhető, megfizethető és hatékony tömegközlekedés támogatása (nevezetesen a hátrányos helyzetű városrészekben, ahol mindez kulcs szerepet játszhat a városrész fizikai elszigeteltségének megszüntetésében), multimodális közlekedési hálózatok alkalmazása, valamint a városi logisztika optimalizálása,
- az energiahatékonyság fokozása a meglévő épületekben (a külső falak, tetők és üvegburkolatok hőszigetelésének javításával, valamint a fűtő- és egyéb berendezések hatékonyságának fokozásával), az épített környezet állagának figyelembe vétele mellett,
- az energia- és anyagforrások és városon belüli áramlásuk irányításának javítása (városi metabolizmus), beleértve a teljes hidrológiai körfolyamatot, a hulladékokat stb., a városi metabolikus ciklusok helybeni lezárására és az ökológiai lábnyom csökkentésére irányuló törekvés,
- a megújuló energiaforrások előrelendítése, az ilyen források megjelenítése és használata a városokban,
- a földterület újrahaznosítása (városfejlesztés, az elhagyott, uratlan vagy használaton kívüli területek újraparcellázása ill. ismételt használatba adása stb. útján), mely meghatározó stratégiát jelent a földhasználat csökkentéséhez való hozzájárulás, ezáltal a ‘város szétterjeszkedésével’ szemben vívott harc terén,
- helyi zöld termékek fogyasztásának támogatása a fogyasztási körforgások lerövidítéséhez és a helyi öko-gazdaság megerősítéséhez,
- a városok körüli természetes, tájképi, erdészeti, vízügyi és mezőgazdasági területek stb. védelme, a városokkal kialakított kapcsolataik ill. kapcsolódási pontjaik megerősítése (például a nyilvános parkok és terek hálózatához kapcsolt és azzal folytonos területet alkotó zöld övezetekkel és/vagy folyosókkal), a város ismételt “zöldbe öltöztetése” stb.

Végül az sem merülhet feledésbe, hogy a klímaváltozást enyhítendő stratégiák mellett el kell kezdeni úgy alakítani a stratégiákat, hogy azok mindehhez alkalmazkodni tudjanak, főként az olyan tengerparti vagy folyóparti területeken, amelyekre a növekvő tengerszint vagy az áradás lehet hatással, vagy az olyan területeken, ahol a felmelegedés hatásai a leginkább érvényesülni látszanak. A számításba vett újabb forgatókönyvek magukban hordozzák annak szükségességét, hogy a városoknak proaktív stratégiákat kell kidolgozniuk ahhoz, hogy ellenállhassanak ezen változásoknak (‘ellenálló városok’), hogy megvédjék magukat a természeti katasztrófákkal vagy a felmelegedéssel szemben és hogy az aszályos időkben javítsák a vízgazdálkodást.

A társadalmi szempontból nézve...

Társadalmi perspektívából nézve az európai lakosság legnagyobb részét tényszerűen összetömörítő városok egyben olyan helyek is, ahol a demográfiahoz, a befogadáshoz, a társadalmi kohézióhoz, a bevándorlók integrációjához, a munkanélküliséghez, az oktatáshoz, a szegénységhez, a multikulturalizmushoz stb. kapcsolódó kihívások a legintenzívebben érezhetők. Ezek a problémák (melyeket a legutóbbi recesszió hatásai csak tovább rontottak) legfőképpen a könnyen sebezhető lakosságot, és különösen “*a város egészségének kontextusában a hátrányos helyzetű városrészek*”¹⁰ egyikét-másikját fenyegetik, mélyítik a társadalmi polarizációt, következésképp az esetleges

⁹ A Bizottság “*Városi mobilitási akcióterv*” c. közleményében foglaltaknak megfelelően (COM (2009) 490 végleges).

¹⁰ Lipcsei Charta.

társadalmi törés nagyobb kockázatához vezetnek. Az Európa 2020 stratégia legfőbb társadalmi céljai közé a foglalkoztatás támogatása, az iskolából idejekorán kimaradók számának csökkentése és a szegénység kockázatának enyhítése tartozik. Az Európai Bizottság mindemellett azt is javasolta¹¹, hogy aktív befogadási politikákkal kell előmozdítani a munkaképesek fenntartható, jó minőségű alkalmazásának integrációját, a méltóságos életvitelhez elegendő források biztosítását, ugyanakkor támogatni kell a munkaképtelenek társadalmi részvállalását, megfelelő jövedelem-támogatással, befogadó munkaerőpiacokkal és jó minőségű szolgáltatásokhoz való hozzáféréssel egyesítve. Ezek a célok, számos egyéb összekapcsolt intézkedés (pl. a bevándorlók integrációját, az oktatásban érvényesülő esélyegyenlőség biztosítását, az igény-orientált képzéseket, a befogadást, a szolgáltatások rendelkezésre állásának és megfizethetőségének biztosítását stb. célzó, valamint egyéb gazdasági és környezetvédelmi intézkedések, mint pl. az épített környezet fizikai felfejlesztése) teljesítésével kiegészítve képezik a nagyobb mértékű, a területi szegregációval és a társadalmi marginalizációval szembe szálló társadalmi integráció és kohézió ösztönzését jelentő legfőbb lépéseket. E tekintetben különösen nagy jelentőségük van a lakáspolitikáknak: egyrészt a megfelelő színvonalú és megfizethető lakások jelentik a társadalmi befogadást célzó stratégiák egyik mérföldkővét, főként a kirekesztettség legnagyobb kockázatával szembesülők esetében, másrészt a lakásépítések, épületfelújítások, -helyreállítások és -fejlesztések jelentős mértékű, kézzel fogható fejlődést biztosíthatnak lakosaik mindennapi életében¹², végül, de nem utolsósorban pedig a társadalmilag kiegyensúlyozott lakáspolitikák a városrész szintjén tudnak hozzájárulni a társadalmi polarizáció csökkentéséhez. A 2004. évi rotterdami miniszteri találkozón megfogalmazott ajánlásnak megfelelően¹³ kifejezetten hatékony lehet a fentiekben felsorolt összes cselekvési lehetőség számításba vétele az integrált programokban illetve a városfejlesztési tervekben, amennyiben a leghátrányosabb helyzetű városrészek érdekében kell eljárni.

A gazdasági szempontból nézve...

Végül, gazdasági szempontból nézve a városok Európa humán, társadalmi, kulturális és gazdasági stb. tőkéjének igen nagy részét tömörítik magukba, így ezek optimalizálása és újraértékelése is kulcsszerepet játszik a globális versenyképesség azon stratégiájában, melyben a 'hagyományos európai városmodell' az EU egyik legfontosabb eszközét testesíti meg.

Az Európa 2020 stratégia gazdasági szempontból kiemelt céljai a K+F területen jelentkező alkalmazások és befektetések növelését fogalmazzák meg javaslatként. Ennek megvalósításához a 'városi gazdasági környezet regenerálását' célzó, a különféle helyi kontextusokhoz igazítottan versenyképesebb gazdaság mellett elkötelezett olyan stratégiák kidolgozása tűnik elengedhetetlennek, amelyekben a gazdasági előrehaladás következetesen elkülönül a források fogyasztásától, amelyek tudással, kreativitással, kiválósággal és innovációval jellemezhető gazdaságot ösztönöznek, az endogén fejlődést erősítik és diverzifikálják a helyi gyártási rendszereket, ugyanakkor – oktatással és a dolgozók folyamatos képzésével – kellőképpen megszervezik a munkaerőpiacot.

Az épületfejlesztések, állagjavítások és infrastrukturális modernizációk nem csupán a város vonzerejét biztosító alapvető követelmények közé tartoznak, hanem meglehetősen munka-intenzív ágazatokat takarnak, ennél fogva olyan új potenciális munkahely-forrást jelentenek, amely magába szívhatja a munkanélkülieket, főként az újjépítésű lakásokra szakosodott építőipar (amelyet jelenleg több tagállamban is meghatározó pangás jellemez) embereit. Mindemellett egy szakirányúbb ágazatot jelentenek és meglehetősen alkalmasak arra, hogy új helyi kis- és középvállalkozások megalapítását ösztönözzék, az innováció és az iparág javát szolgáló kiegészítő pozitív hatás mellett. Ezek a lehetőségek még jelentősebbé válnak az olyan 'zöld, ökológiai ill. környezetbarát fejlesztés' esetében, amely az épületekben és építményekben megvalósítandó energiahatékonyság ösztönzésére, a fenntartható mobilitásra, a városokban a megújuló energiák megvalósítására stb. épül. Ahogy azt az

¹¹ A Bizottság 2008. október 3-i ajánlása a munkaerőpiacról kiszorultak aktív befogadásának elősegítéséről (az értesítés a C(2008) 5737. számú dokumentummal történt) (2008/867/EK).

¹² Például az akadálymentesítés fejlesztése elsősorban fontos a fogyatékosok és idősek önállóságának és a társadalomban való részvételének elősegítésében.

¹³ 3.6 sz. memorandum a társadalmi befogadásról.

Európa 2020 stratégia is hangsúlyozta¹⁴, ez a terület nem csupán újabb vállalkozások és munkahelyek kialakításához, hanem az innovációhoz és az ágazatban jelentkező európai vezetés megerősítéséhez is kiváló lehetőségeket nyújt.

Végül, de nem utolsósorban a jelenlegi recesszióknak egyéni és családi vonatkozásai is vannak és ezek legfőképpen a leginkább sebezhető és a leghátrányosabb városrészekben élők körében éreztetik kellemetlen hatásukat, pedig e körben az integrált megközelítési módnak kifejezetten pozitív hatásai is lehetnének azáltal, ha a gazdasági és társadalmi támogatottságra irányuló politikák átjárhatóbbak lennének és közvetlenebbül irányulnának a legsúlyosabban érintettekre. E tekintetben a jóléti és társadalombiztosítási szolgáltatások megerősítése nem csupán a polgárok életminőségének javításához, hanem a város gazdasági fejlődéséhez is hozzá tud járulni.

A várostervezési, építészeti és kulturális szempontokból nézve...

A városok és örökségeik a gazdag és változatos európai történelem és kultúra meghatározó elemei és tárházai. Napjainkban szerencsére általában magától értetődőnek minősül a város történelmi és kulturális örökségének – és különösképpen építészeti örökségének és építési kultúrájának ('Baukultur') – szükségszerű megőrzése, mely az európai városmodellre olyannyira jellemző közös emlék életben tartását szolgálja.

Ennek ellenére az örökség fizikai állagának megóvása mellett gyakran lakhatóságát és vonzerejét is garantálni kell ahhoz, hogy az valóban életteli maradjon.

Építészeti szempontból nézve az épület-rehabilitáció lehetőséget nyújt majd a meglévő épületek számos hiányosságának megoldásában, főként azon számos lakóhely esetében, amelyeket alacsony minőségű szabványok alapján igen rosszul építettek meg a XX. század második felében: javítani lehet funkcionálisukat, elő lehet segíteni sokféleségüket, különféle lakhatási tipológiákat lehet az újabb családi és demográfiai mintákhoz szabni, fokozni lehet az épületek és létesítmények ökohatékonyosságát, meg lehet oldani az akadálymentességgel összefüggő problémákat és az épületben továbbra is fennálló hiányosságokat stb., valamint növelni lehet építészeti szempontból vett minőségüket, változatosságukat és identitásukat.

A rossz állapotba került nyilvános terek átértékelése és az újabb nyitott terek kialakítása – az építészeti formák védelmével vagy átminősítésével karöltve – nem csupán a városkép, a tájkép és a városainkban található számos városi jellegű építmény minőségének javításához és ezáltal a magasan képzett dolgozók és a vállalkozások felé tükrözött vonzerő emeléséhez járul hozzá, hanem varázsuk fokozásához és a helyi lakosok városi környezettel és közösségükkel való azonosulásához is. Következésképp ez nem csak kulturális gazdagodásukhoz, hanem honpolgári érzületük kialakításához vagy újraélesztéséhez is hozzájárul, mivel a demokrácia, az egymás mellett élés, a cserekereskedelem, a polgári fejlődés, a diverzitás, az együttélés és a szabadság értékei kulcsfontosságú tényezők az európai város kultúrájában és leghatásosabban a közösségi szférában jutnak kifejezésre.

A kormányzás szempontjából nézve...

A nyíltság, szerepvállalás, számon kérhetőség, hatékonyság, következetesség és szubszidiaritás alapelveire épülő jó kormányzás szükségszerű követelmény az állami politikák garantáltan sikeres végrehajtásához, az állami források hatékonyabb és célravezetőbb elosztásához, valamint a polgárok közvetlen szerepvállalásának, részvételének, kötelezettségvállalásának és felhatalmazásának fokozásához, tekintettel arra, hogy a polgárok elégedettsége és jóléte a várospolitikák sikerének egyik záloga is egyben.

A jó kormányzás még jelentősebb tényezővé lépett elő a jelenlegi pénzügyi válságban, ezáltal főként fontos a források és erőfeszítések maximális optimalizációjának elérése, mely az együttműködések és a szinergiák, a többszintű kormányzás és az alábbiakban ismertetett integrált megközelítési mód nyomatékosításával valósítható meg.

¹⁴ A megújuló energia 20%-os célkitűzésének elérése minden valószínűség szerint annak lehetőségét is magában hordozza, hogy 60 ezernél is több munkahelyet lehetne teremteni az EU-ban, majd az energiahatékonyság terén kitűzött 20%-os céllal kiegészítve több mint 1 millió új munkahely kerülhet veszélybe.

2. Az integrált megközelítés közös értelmezése a városfejlesztésben

Melyek az integrált megközelítés legfőbb jellemzői?

A Lipcsei Charta "az integrált városfejlesztési politika nagyobb mértékű hasznosítását" javasolta. Az országos, regionális és helyi projektekből, valamint az EU városi kezdeményezéseiből (melyek alapján egy közös európai 'Városi Acquis' került megfogalmazásra) finanszírozott projektekből szerzett tapasztalatok és gyakorlatok arra mutattak rá, hogy az integrált megközelítés legfőbb jellemzői, melyek különösképpen jelentőssé váltak napjaink szűkös anyagi forrásai közepette, az alábbiak:

- Ez az integrált megközelítés elsősorban egy holisztikus megközelítési- és gondolkodásmód alkalmazását igényli. Ez azt jelenti, hogy a szokásos ágazati vagy egy-dimenziójú megközelítéseket a különféle politikai területek és források összehangolásával új transzverzális ill. több-dimenziójú megközelítésekre kell felváltani. Eközben a városra mint egy egész egységre kell tekinteni: a stratégiáknak és műveleteknek egységeseknek kell lenniük és a városfejlesztés teljes komplex mivoltával kell foglalkozniuk úgy, hogy az egyes városrészeknek az egész struktúrában játszott szerepét kell számításba venni.

Ez a holisztikus megközelítési mód ugyanakkor azt is jelenti, hogy a fenntarthatóság számos dimenziójának valamennyi (gazdasági, társadalmi, kulturális és környezetvédelmi) síkján egyidőben kell gondolkodni és munkálkodni, majd következőképp a forrásokat elosztani úgy, hogy az egyes dimenziókban tett lépések a többi dimenzióra is pozitív hatást gyakoroljanak vagy legalább is elkerüljék az egymással való ellentmondásokat ill. a többiekre gyakorolható negatív hatást. A jövőben a várospolitikák előtt álló legfőbb kihívás az lesz, hogy egyező hatékonysági szinten konvergens válaszokat tudjanak majd adni a városokban felmerülő környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági kérdésekre.

- A fent jelzett integrált megközelítés gyakorlatba átültetése egyben azt is jelenti, hogy az egyes dimenziók további dimenziókra gyakorolt hatásai között adódó konfliktusokat meg kell oldani, az ellentmondásokat vagy kölcsönhatásokat fel kell oldani, majd egyezségekre kell jutni a város átfogóan meghatározott legfőbb vezérelvei sorában. Mindehhez a megosztott kötelezettségvállalások megfelelő irányba terelése tűnik szükségesnek ahhoz, hogy fenntartható eredmények születhessenek a megfelelő, akár formális vagy informális együttműködési platformok és politikai vagy tevékenységi keretek felállításával: 'transzverzális koordináció' az ágazati ill. egy-dimenziójú megközelítések összeolvasztásához, 'vertikális koordináció' az összes (EU / országos / regionális / közreműködő / helyi) adminisztratív szint között a 'többszintű kormányzást' elősegítő új képletekkel és intézkedésekkel¹⁵, és 'horizontális koordináció' a 'városépítésben' részt vevő összes szereplő (állami hatóságok, ingatlanszolgáltatási és pénzügyi ágazat, szakemberek stb.) között, amely felülről lefelé és alulról felfelé építkező megközelítéseket foglal magában és legfőképpen a nyilvános szerepvállalást és részvételt ténylegesen létező valósággá érleli.
- A város: idő és tér. Az integrált jelleg azt jelenti, hogy megfelelő módot kell találni az összes 'időbeli kiterjedés' (rövid- / közép- / hosszú táv) és az összes 'térbeli kiterjedés' (régio / fővárosi terület / kis-, közép- és nagyméretű városok / városrészek stb.) elrendezésére, majd a kettő közötti kapcsolat kialakítására.

Az időbeli kiterjedés szempontjából nézve tanácsos a rövid távú városgazdálkodási módszerek kihagyása, helyettük pedig az integrált városterv vagy –jövőkép alapján megfogalmazott, egyértelmű állításokat és célkitűzéseket tartalmazó stratégiai (gazdasági, környezetvédelmi, szocio-demográfiai stb.) foratókönyvek összeállítása

¹⁵ További részleteket ld. a Régiók Bizottságának többszintű kormányzásról szóló Fehér könyvében (2009), valamint a bristol-i informális miniszteri találkozó (2006) 3. sz. mellékletében ("Kormányzás és fenntartható közösségek").

úgy, hogy a hosszú távú keretben megfogalmazott jövőképet bizonyos rugalmassággal kell ötvözni a konkrét megállapítások esetében, hiszen így mindenféle szélsőséges nézeteltérés nélkül több lehetőség nyílik az adaptációra, az innovációra és az evolúcióra, és a tevékenységek folytonossága ill. a források hatékony felhasználása is biztosítható.

A térbeli kiterjedés szempontjából nézve az integrált várostervnek vagy –jövőképek az ad-hoc vagy elszigetelt tevékenységek összességén túl kell mutatnia, ugyanakkor a megvalósítást funkcionális ill. adminisztratív szinten kell kezelnie.

- O helyi szinten: az integrált térbeli jövőképek a cselekedetek és a cél közötti koordinációban kell tükröződnie ahhoz, hogy maga a város és az egyes városrészek kiegyensúlyozott fejlődését lehessen biztosítani, majd ezen túlmenően a térségben betöltött szerepét is számításba lehessen venni,
 - O regionális szinten: az ágazati és helyi politikák koordinálása szélesebb körben vett regionális perspektívából nézve, a fővárosi ill. a vidéki-városi kapcsolatok összeillesztése, regionális együttműködési és innovációs klaszterek támogatása, a területi gazdasági növekedés garantált megjelenése, mely a policentrikus struktúra megerősítésének mozgatórugója, valamint a különféle területi identitásokra épülő, kellően kiegyensúlyozott és integrált modell kialakítása,
 - O nemzeti szinten: az ágazati politikák és a többszintű kormányzás hatékonysága között garantált koordináció az összes adminisztratív szinten, a policentrikus és kiegyensúlyozott nemzeti fejlődés, valamint a nemzetközi versenyképesség előmozdítása a meglévő és a tervezett gazdasági, társadalmi és funkcionális kapcsolatok és együttműködési projektek továbbfejlesztésével ill. kialakításával.
- A város egy társadalmi elmeszülemény. Az ‘integrált’ egyben ‘befogadó’-t is jelent, azaz a város ‘társadalmi testületét’ kell pontosan meghatározni egy befogadó, megosztott egymás mellett élési projektben, ezáltal pedig a társadalmi kirekesztettséggel és a térbeli elszigeteltséggel lehet felvenni a harcot.
 - Az integrált jelleg az egyes részeknek az egész struktúrába való ‘integrációjára’ is utal. Ez magában foglalja azt is, hogy a koncepcionális és operatív gondolkodásmódnak szintén a város, mint egy egész egység ‘integrált’ – globális vagy átfogó – vízióival kiegészített stratégiákból vagy tervekből kell kiindulnia, bár az optimális fejlődés gyakran a ‘területhez kötött cselekedeteken’ keresztül valósul meg (‘terület-alapú’ megközelítés). A városban, ahol a tárgyakkal (pl. lakások, épületek) és az alanyoknak (természetes és jogi személyek) meghatározott a térbeli elhelyezkedésük, általában nagyobb eredményt lehet elérni akkor, ha az ‘integrált’, globális vagy átfogó össz-stratégiát ‘terület-alapú’ fejlesztéssel ötvözzük ahelyett, hogy csak (otthononként vagy például épületenként) külön-külön, vagy válogatás nélkül ill. általános jelleggel foglalkoznánk a tárgyakkal és alanyokkal.

A gyakorlati életben az integrált megközelítés megosztott kötelezettségvállalást igényel a város fenntarthatósága terén a közös eredmények eléréséhez, a közösen együttműködő, hivatalokon átívelő vagy transzverzális csapatok bizonyosságát, valamint az egyező vagy konvergens irányokba tömörített és irányított különféle hatóságoktól vagy hivataloktól származó költségvetési tervek bizonyosságát igényli.

Melyek az integrált megközelítés előnyei?

Abban a környezetben, ahol a város előtt álló kihívások egyre összetettebbek, ugyanakkor az állami- és magánforrások csökkenő tendenciát mutatnak és ezáltal kevesebbel kell elérni többet, komoly erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy a magán- és az állami szereplők minden egyes hozzájárulását teljes értékűen ki lehessen használni.

Véget kell vetni a siló-alapú gondolkodásmódnak, munkavégzésnek és finanszírozási formának, és a gondolkodásmód ill. a munkavégzés újabb módozatait kell kidolgozni ahhoz, hogy jobb, hatékonyabb és fenntarthatóbb szolgáltatásokat lehessen nyújtani. Az integrált megközelítés épp ezeket a lehetőségeket kínálja, járulékos, szinergikus és többszöröződő hatásokat tesz lehetővé az együttműködés ösztönzése, ugyanakkor az ismétlődés, az összeütközés vagy a kölcsönhatás elkerülése mellett.

3. Mit értünk az ‘integrált városfejlesztés’ fogalma alatt?

Az integrált városfejlesztés egy olyan tervszerű folyamatnak tekinthető, amelynek túl kell lépnie a napjainkig általában elfogadott részleges hatáskörökön és megközelítéseken, és a várost mint egy funkcionáló egészet, a városrészeket pedig az egész városi organizmus alkotóelemeinek kell venni a társadalmi, gazdasági és városi struktúrák összetettségének és sokszínűségének teljes mértékű kialakításával és egyensúlyban tartásával megfogalmazott cél érdekében, úgy, hogy mindeközben a környezeti öko-hatékonyság magasabb fokát kell ösztönözni.

Az ‘integrált városfejlesztés’ ezen koncepciója a meglévő városi tőke (társadalmi, épített környezet, örökség stb.) teljességének optimalizálását, megőrzését vagy ártértékelését veszi célba az intervenció olyan egyéb formáival ellentétben, amelyekben – a fenti városi tőke mellett – csupán a föld értéke részesül előkelő pozícióban és őrizendő meg, ugyanakkor a teljes városi tőke fennmaradó része¹⁶ és – legsajnálatosabb módon – a társadalmi tőke drámai módon romba dől és helyét más váltja fel. A hátrányos helyzetű városi területeket nem szabad problémának tekinteni, hanem a kiaknázatlan emberi tehetség és fizikai tőke olyan forrásoként kell ezeket felfogni, amelyben rejlő lehetőségeket még fel kell oldani ahhoz, hogy hozzájárulhasson az általános polgári fejlődéshez és a város gazdasági növekedéséhez.

Az ‘integrált városfejlesztés’ irányába mutató fenti stratégiai kötelezettségvállalás nem feltétlenül összeegyeztethetetlen a város növekedésével. Nyilvánvaló, hogy a területi- és várostervezésnek – ha arra szükség mutatkozik – megfelelő mennyiségű területfejlesztést is lehetővé kell tennie az indokolt igények kielégítése érdekében, a Lipcsei Chartában megfogalmazott *“a területhasznosítás és a spekulatív fejlesztés szigorú ellenőrzése”* fogalmak alkalmazása mellett. Ugyanakkor az is tanácsos, hogy megfékezzük a városok korlátlan növekedését és a város szétterjeszkedését, mivel – az európai városok nagy részére jellemző, alapvetően stabil vagy recesszív demográfiát mutató társadalmakban – az új külvárosok növekedését – a lakhatási árak növekedése, valamint a munkavállalás, a szolgáltatások és a létesítmények decentralizációja mellett – főként a bizonyos városrészekben élő polgárok hanyatlás érzete, vagy életminőségükben bizonyos hiányok érzése táplálja.

Az egyre összébb húzóó városokban fontos lehet az, hogy egyensúlyt találjanak a belvárosi területek élénkségének fenntartása és a lakótelepek megújítása ill. feljavítása között, ugyanakkor elkerüljenek néhány olyan esetleges, ellentmondásos mellékhatást, mint például a felújított épületekben használaton kívül álló lakások növekvő részaránya.

Összefoglalásképpen a cél a bőséges számú várospolitikák ösztönzése olyan átfogó városi módszerekkel, amelyek a szükséges mértékben foglalkoznak a város fizikai kiterjedésével, a meglévő építményekben és az épített környezetben megnyilvánuló integrált városfejlesztés mellett vállalt kötelezettségeket pedig az új városfejlesztések fenntartható, integrált növekedési modelljével vegyítik. Ennek alapjául azon ‘hagyományos európai városmodell’ hívójelének kell szolgálnia, amely sokszínűsége mellett (melyben gazdagsága is rejlik) könnyen felismerhető komplexitásra, tömörségre, funkcionális diverzitásra, pluralitásra és társadalmi befogadásra irányuló törekvéséről, és amelynek végső célja nagyobb egyensúly és integráció elérése a fenntarthatóság valamennyi dimenziója között.

¹⁶ Ez nem jelenti azt, hogy egyes ‘fejlesztési’ programok esetén nem feltétlenül lesz szükség néhány konkrét épület lebontására és felváltására, vagy hogy egyéb alkalmakkor (‘barna mezők’, uratlan, elhagyatott területek és pusztulóban levő területek) a legjobb megoldásnak esetleg a teljes felújítás bizonyulhat.

4. Melyek azok az operatív eszközök, amelyek az integrált városfejlesztés javát tudják szolgálni?

Operatív szempontból nézve az integrált városfejlesztés javát szolgáló eszközök közé az alábbiak tartoznak:

- Olyan integrált fejlesztési tervek és programok beindítása, amelyek egyszerre mind magát a várost és annak részleges intervenciók hatásait is figyelembe veszik, eközben felállítják a problémák diagnózisait, felvázolják a lehetőségeket és meghatározzák a szükségszerű ágazati lépéseket illetve azok megszervezésének és koordinációjának módját ahhoz, hogy szinergiákat hozhassanak létre és hogy elhárítsák a közöttük adódó esetleges eltéréseket, ezen kívül a városi szereplők közötti szükséges megegyezést biztosítják és az állami részvételt is megvalósítják.
- Ezen tervek és programok között az épületek és városi terek állagának javítására irányuló szervezett akcióorozat összekapcsolása egyéb, a fentiekben említettekhez hasonló, integrált, ágazat-alapú intézkedésekkel és olyan városfejlesztési irányelvekkel, amelyek a fizikai fejlesztési beavatkozások kritériumait, a közösségi terek és a városi színtér használatának kezelését és e területek fejlesztését, valamint a táj és a kulturális örökség védelmét meghatározó alapfeltételeket stb. fektetik le.
- Mindamellet, hogy a társadalmi csoportok, a különféle városi tevékenységek és funkciók integrált változatossága és mindezekon kívül a specializált használati módok bizonyos területei a városi vitalitás tüneti megnyilvánulását jelentik, mindenképpen célunk legyen az életminőség javítása, a vonzerő és a lakhatóság kiterjesztése a város valamennyi építményére, főként belvárosi építményeire és különösképpen lakóterületeire. Ez élhető városokat és városrészeket jelent, mégpedig olyan városi környezetben, amely *“aktív, befogadó és biztonságos, jól irányított, jól összekapcsolt, jól ellátott, a környezetvédelem szempontjából nézve érzékeny, jól fejlődő, jól megtervezett és megépített, és mindenki előtt igazságos”*¹⁷. Mindennek megvalósításához a várostervezésnek és a városvezetésnek megfelelő vonzerőt és optimális lakhatási körülményeket kell megteremtenie vagy helyreállítania, valamint biztosítania kell *“a jelenlegi és jövőbeli lakosok igényeinek kielégítését”*¹⁸ szolgáló eszközöket ahhoz, hogy a város építményeit alkotó minden egyes rész olyan területté válhasson, ahol különböző társadalmi csoportok tudnak és *“akarnak élni és dolgozni most és a jövőben”*¹⁹.

Bizonyos esetekben ez egyes területek társadalmi és funkcionális összetettségének és sokszínűségének fokozását jelentheti (például a II. világháború után épített magas építésű lakótelepeken) a szóban forgó területek – új lakosok vagy új tevékenységek szemszögéből vett – vonzerejének növelésével, mely a különféle lakossági és jövedelmi csoportok társadalmi elegyét illetve a terület funkcionális egyensúlyát javítja. Más esetekben azonban (mint ahogy az például a belvárosokban és a történelmi negyedekben gyakran előfordul) esetleg különböző mechanizmusokat kell felállítani a társadalmi kirekesztettség – vagy a városfejlesztési beavatkozások esetében nagy ritkán előidézett köznemesedés nem célzatos mellékhatásainak – csökkentése érdekében, úgy, hogy a megfelelő városi egyensúly eléréséhez szembe kell nézni bizonyos populációs csoportok vagy létfontosságú funkciók abból kiinduló kiűzésének kényszerű hatásával, hogy e funkciók rövid távon nem tudnak versenybe szállni egyéb, nagyobb nyereséget hozó tevékenységekkel.

A lakás-tipológiák és formák, a bérelt vagy saját tulajdonban álló házak megfizethető árai e stratégiák legfőbb elemei közé tartoznak. Ahhoz, hogy meg lehessen őrizni – vagy szükség esetén stimulálni lehessen – a város valamennyi meglévő építményében élő, különböző jövedelemszintű és korosztályú társadalmi csoportok társadalmi diverzitását és pluralitását, feltétlenül ösztönözni kell az ezekben előforduló lakás-tipológiák és -formák

¹⁷ Ez volt a 2006-ban a Bristol Megállapodásban elfogadott fenntartható közösség nyolc jellemzője.

¹⁸ Bristol Megállapodás, 2006.

¹⁹ Ez volt a fenntartható közösségek meghatározása a 2006. évi Bristol Megállapodásban.

széles körét, e tipológiák és formák esetleges megtartásával vagy újak bevezetésével, amennyiben korábban ilyen diverzitás nem állt fenn.

- A városfejlesztés esetében alapvető szerepet játszik az állami finanszírozás a társadalmi és környezetvédelmi célok közép- és hosszú távú biztosításában – ám a ma korlátozott állami forrásokkal jellemezhető forgatókönyvében esetleg a meglévő állami finanszírozási sémák (Európai Strukturális Alapok, nemzeti, regionális és helyi alapok stb.) különféle típusait is ötvözni kellene egyéb formákkal és újabb pénzeszközökkel (kölcsonök, megújuló alapok, JESSICA stb.) –, valamint a magánvállalkozásoknak szánt olyan új pénzügyi és adózási ösztönzők kifejlesztésének biztosításában, amelyek célja a magántulajdon, a pénzeszközök és az egyéb városi szereplők városfejlesztésbe történő bevonásának növelése.
- A magán- és állami partnerség (PPP) meglévő formáinak megerősítése illetve újabb, fejlesztéshez szabott formáinak kialakítása a két félre vonatkozó, egyértelmű és átlátható magatartási kódex alapján, az állami hatóságok irányítása alatt (szükség esetén azért, hogy így is ösztönözni lehessen a magánszektor részvételét), ösztönzők biztosításával, kezdeti gazdasági fellendülés beindításával és a katalizátor szerepkörének felvállalásával.
- A kapacitásnövelő törekvésekbe és képességekbe irányuló, a bárhol is található helyeket (városokat, városi és vidéki környezetet) érintő gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi témák kezelését célzó befektetés fontos szerepet játszik a fenntarthatóság előmozdítása terén. A Bristol Megállapodás úttörő szerepet töltött be a ‘helyszíntől függő’ képességek (területi vezetés, közösségi szerepvállalás, partnerségi munkavégzés, projekt menedzsment, kormányzás és foglalkozásokon átívelő tanulás) koncepciójának kialakításában.
- Tekintettel az európai városok változatosságára és a széleskörű földrajzi és kontextus-beli sokféleségre, semmiképp sem lehet ‘mindenhez illő egyetlen méretű’ megoldásokat alkalmazni az integrált városfejlesztési tervekben és programokban, így e tervek és programok a helyi fejlesztésekből és kivitelezésekből tudnak hasznot húzni a helyi kontextushoz igazított vezetőségi és kormányzási javaslat befogadásával, különös figyelemmel az állami szerepvállalás ösztönzésére és megfelelő irányba terelésére. Ez – előzetesen – gyakran egy olyan nyílt és átlátható folyamat meglétét igényli, amellyel a helyi lakosok és egyéb szereplők számára lehet a fenntarthatóságot célzó teljesítményt megmérni és kimutatni, ez pedig először kellő képességek birtokába juttatja az érintetteket, kialakítja tudatosságukat, majd ezek után kínálja fel a döntéshozatalban vállalható hathatóbb szerepvállalásuk lehetőségét.
- E szempontból mindenképpen célszerűnek tűnik – mind az állampolitikák önértékelése és a polgárok tájékoztatása érdekében – megfelelő monitoring és értékelési eszközök (ex ante, középtávú és ex post értékelések, feltételrendszer, indikátorok stb.) bevonása a tervekbe és programokba ahhoz, hogy igazolni lehessen a kitűzött célok tényleges elérését és szükség esetén fontolóra lehessen venni a kapcsolódó változtatásokat vagy korrekciókat.

5. Új ‘városi szövetség’ felállításának szükségessége, az integrált városfejlesztést célzó stratégiai kötelezettségvállalás gyakorlatba átültetéséhez

A ‘városfejlesztést’ célzó stratégiai kötelezettségvállalás és a vizsgálat tárgyát képező ‘integrált megközelítés’ gyakorlatba átültetése a ‘városépítési’ folyamatban részt vevő összes szereplő (az ingatlanügyi ágazat és pénzügyi ágazat, a helyiek, az állami hatóságok, a szakemberek stb.) között megosztott új ‘városi szövetség’ életre hívását sürgeti. Ennek az új ‘városi szövetségnek’ konszenzusra kell épülnie és a kormányzás azon új formáival kell ezt törvényes keretek közé foglalni, amelyekben a társadalmi és polgári hálózatok vezető szerepet töltenek be. A szövetség közös célja a ‘város jelenlegi állapotának’ ártértékelése, helyreállítása és akár újra-feltalálása legyen, így optimalizálni is lehet azt a humán, társadalmi, anyagi, kulturális és gazdasági tőkét, amit a városban annak történelme során felépítettek, majd ezen elemeket kell felhasználni az Európa törekvéseiben megfogalmazott hatékony, innovatív, intelligens, fenntarthatóbb és társadalmilag integrált városok felépítése során.